Мова — найцінніший скарб нації (за поезією «Рідне слово»)

П. Куліш як поет і патріот українського народу багато значення надавав мові. Багато хто навіть у XIX сторіччі вважав, що ця мова придатна тільки для побутового вжитку, що вона є звичайнісіньким діалектом російської мови, на якому спілкуються малоросійські чи південноросійські селяни, прості люди. Але Шевченко довів, що нею можна творити поетичні шедеври. П. Куліш продовжує його справу, у свою чергу показуючи, що у мові сконцентрувався дух нації, що, поки вона існує, існуватиме і український народ як нація. Ця тема розвивається у його поезії «Рідне слово».

Поезія починається із сумної картини:

Мовчки предки наші в полі,

Мовчки спочивають,

Тілько чорнії могили

З вітром розмовляють.

Могили — оце усе, що зосталося від минулої слави України. Але вона, бідна, забита як ворогами, так і власними синами-перевертнями, насправді не вмерла, а тільки дожидає свого часу. Та і як вона може вмерти, якщо живе слово, у якому втілилося усе найкраще, що має нація! Ті, хто зреклися рідної мови, ховали разом з мовою і всю правду. Але нічого у них з цього не вийшло:

Рідне слово, Божа правдо!

Як мала дитина,

Тебе стала промовляти

Хирна Україна.

А разом із рідним словом живе і власний, український розум. І тут П. Куліш заперечує Т. Шевченкові, що у поемі «І мертвим, і живим...» розвінчує тих

земляків, які переймають мудрість у німців, а історію вивчають «по німецькому показу». П. Куліш вважає, що українці мають власний, «не позичений у німця розум. А отже, і рідна правда, яка втілена у слові, запанує у містах і селах. Слово і правда об'єднають усіх українців, бідних і багатих, на боротьбу проти ворогів.

Песимістична картина, що була на початку, змінюється життєстверджувальними поглядами у майбутнє.

П. Куліш вірив у воскресіння України. І першорядну роль у цьому процесі він віддає слову. Поки живе мова, доти є надія нате, що нація нарешті прокинеться, бо почує слова правди. Отже, треба гартувати і плекати нашу мову, що їй так багато значення надавали такі люди, як П. Куліш, Т. Шевченко.